

Standard

dostępności w zakresie realizacji przez NGO umów z udziałem środków publicznych

– Wojciech Dec

Projekt wersji do testowania z dnia 1 lipca 2023 r.

Sfinansowano przez Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego ze środków Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021–2030

Standard dostępności w zakresie realizacji przez NGO umów z udziałem środków publicznych

3.1 Cele standardu

Celem standardu jest przybliżenie ogólnych zasad zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami przez organizacje pozarządowe, realizujące zadania publiczne na podstawie umów zawieranych z podmiotami publicznymi. Standard opiera się na modelu łańcucha dostępności i określa warunki, jakie muszą spełniać NGO w zakresie realizacji dostępnych wydarzeń w ramach zadania publicznego.

Łańcuch dostępności przedstawia ciąg następujących po sobie etapów działań, które pozwolą osobom ze szczególnymi potrzebami uczestniczyć w dostępnym wydarzeniu - zaczyna się od informacji i podjęcia decyzji o udziale w wydarzeniu, bezpiecznym dojeździe na miejsce, samodzielnym udziale w wydarzeniu, zaś kończy na bezproblemowym powrocie do domu.

Z punktu widzenia zapewnienia dostępności wszystkie ogniwa łańcucha są jednakowo ważne. Każdy element łańcucha wpływa na inne i jest od nich zależny. Łańcuch dostępności jest tak mocny, jak jego najłabsze ogniwo. Każde ogniwo powinno być odpowiednio połączone i uzupełniać się tak, aby osoby ze szczególnymi potrzebami na żadnym etapie realizacji wydarzenia - nie napotykały barier ograniczających dostępność. W idealnych warunkach cały łańcuch powinien być dostępny, od początku do końca - na tych samych zasadach dla wszystkich uczestników wydarzenia.

„Standard dostępności w zakresie realizacji przez NGO umów z udziałem środków publicznych” został wypracowany w ramach projektu „Dostępne NGO na PLUS”

sfinansowanego przez Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030.

3.2 Analiza stosowanych regulacji prawnych

- **Obowiązek zapewnienia dostępności w umowach na realizację zadań publicznych zawieranych przez podmioty publiczne z NGO**

Podstawowym dokumentem regulującym kwestie współpracy administracji publicznej z NGO jest ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (UDPP). W tym zakresie organy administracji publicznej prowadzą działalność w sferze zadań publicznych we współpracy z NGO na zasadach: pomocniczości, suwerenności stron, partnerstwa, efektywności, uczciwej konkurencji i jawności.

Współpraca może odbywać się w formie niefinansowej oraz finansowej, polegającej na zleceniu NGO realizacji zadań publicznych na zasadach określonych w UDPP, w tym:

- 1) powierzenia wykonywania zadań publicznych, wraz z udzieleniem dotacji na finansowanie ich realizacji, lub
- 2) wspierania wykonywania zadań publicznych, wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie ich realizacji.

Od dnia 6 września 2021 r. w umowach zawieranych przez podmioty publiczne z NGO, powinny się znaleźć postanowienia określające warunki służące zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, w zakresie realizacji tych zadań. Wynika to z art. 4 ust. 3 i art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (UZD), które należy czytać łącznie. Z tym, że pierwszy przepis jest adresowany do podmiotu publicznego, zaś drugi do podmiotu niebędącego podmiotem publicznym w rozumieniu ustawy. **Jednak obowiązek zapewnienia dostępności nie dotyczy całokształtu działalności NGO, a jedynie działań określonych w umowie - w sposób adekwatny do zakresu zadania publicznego.**

Zgodnie z art. 4 ust. 3 UZD - podmiot publiczny zawierając umowę z NGO, w zakresie realizacji zadań publicznych lub zamówień publicznych - jest zobowiązany do określenia w treści umowy warunków służących zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Przy czym w umowie należy uwzględnić minimalne wymagania dotyczące dostępności (architektonicznej, cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej), o których mowa w art. 6 UZD.

Z kolei z art. 5 ust. 2 UZD, wynika, że NGO realizując na podstawie umowy zawartej z podmiotem publicznym, zadanie finansowane z udziałem środków publicznych - jest zobowiązane do zapewnienia dostępności w zakresie określonym w tej umowie. Jest to tym bardziej istotne, że zgodnie z art. 5 ust. 1 UZD, NGO dążą w prowadzonej działalności do zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Natomiast obowiązek zapewnienia dostępności w zamówieniach publicznych wynika z art. 100 ust. 1 ustawy z dnia 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych (PZP) - w

przypadku zamówień przeznaczonych do użytku osób fizycznych, w tym pracowników zamawiającego, opis przedmiotu zamówienia sporządza się z uwzględnieniem wymagań w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych oraz projektowania z przeznaczeniem dla wszystkich użytkowników, chyba że nie jest to uzasadnione charakterem przedmiotu zamówienia.

Jednak art. 4 ust. 3 i art. 5 ust. 2 UZD, nie mają zastosowania do wszystkich umów, na podstawie których są wydatkowane środki publiczne. W umowach o realizację projektów dofinansowanych ze środków Unii Europejskiej zapewnienie dostępności jest realizowane na innych zasadach. Takie umowy nie są typowymi umowami na wykonanie zadań publicznych, ponieważ w zakresie dostępności odwołują się do odrębnych regulacji prawnych. W nowym okresie programowania unijnego obowiązują „Wytyczne dotyczące realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021-2027”. W tym zakresie załącznik nr 2 do tego dokumentu zawiera „Standardy dostępności dla polityki spójności 2021-2027”, których celem jest zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami, na równi z osobami pełnosprawnymi, dostępu do funduszy unijnych.

- **Projektowanie uniwersalne w umowach na realizację zadań publicznych**

Zadanie publiczne realizowane przez NGO powinno być zaprojektowane i realizowane w taki sposób, aby nie wykluczać z uczestnictwa w nim osób ze specjalnymi potrzebami. Dotyczy to również przypadku, gdy w ogłoszeniu konkursowym na realizację zadania publicznego nie zawarto szczegółowych wymagań dotyczących zapewniania dostępności – architektonicznej, cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej.

Zasadą postępowania w ramach realizacji umów na wykonanie zadań publicznych jest zapewnienie dostępności poprzez projektowanie uniwersalne lub jeśli nie jest to możliwe – w ramach racjonalnych usprawnień. Zgodnie z art. 4 ust. 4 UZD - zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami w ramach umowy następuje, o ile jest to możliwe, z uwzględnieniem uniwersalnego projektowania oznaczającego – projektowanie produktów, środowiska, programów i usług w taki sposób, by były użyteczne dla wszystkich w możliwie największym stopniu, bez potrzeby adaptacji lub specjalistycznego projektowania.

Projektowanie uniwersalne to nie jest zbiór technicznych norm i standardów. W projektowaniu uniwersalnym konieczne jest uwzględnienie faktu, że nawet pełna zgodność z przepisami prawa i normami technicznymi nie zawsze musi oznaczać pełną użyteczność rozwiązań dedykowanych osobom z niepełnosprawnością. Praktycznie nigdy nie uda się przepisami prawnymi stworzyć szczegółowego katalogu rozwiązań, które należy uwzględnić w tego typu projektowaniu.

Projektowanie uniwersalne to raczej pewna filozofia projektowania produktów i otoczenia, która dąży do zoptymalizowania ich funkcjonalności w możliwie szerokim zakresie. Dzięki temu, jak najwięcej odbiorców będzie mogło skorzystać z produktów, usług i przestrzeni, bez konieczności ponoszenia dodatkowych nakładów finansowych, czasowych i ludzkich. Projektowanie uniwersalne koncentruje się na projektowaniu bez barier już na etapie projektu. Oznacza dostępność i uczestnictwo dla wszystkich użytkowników.

Jeśli jednak nie można zastosować projektowania uniwersalnego na wcześniejszym etapie, a działanie zostało już wdrożone, można skorzystać z mechanizmu racjonalnych usprawnień. Zgodnie z art. 2 Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, racjonalne usprawnienie oznacza – konieczne i odpowiednie zmiany i dostosowania, nie nakładające nieproporcjonalnego lub nadmiernego obciążenia, jeśli jest to potrzebne w konkretnym przypadku, w celu zapewnienia osobom niepełnosprawnym możliwości korzystania z wszelkich praw człowieka i podstawowych wolności oraz ich wykonywania na zasadzie równości z innymi osobami. Nie można jednak traktować racjonalnego usprawnienia, jako alternatywy dla uniwersalnego projektowania, a stosować wyłącznie jako uzupełnienie.

Od dnia 6 września 2021 r. dostęp alternatywny może być stosowany tylko w wyjątkowych, indywidualnych i uzasadnionych przypadkach - gdy nie można zapewnić dostępności ze względów technicznych lub prawnych. Przy czym dostęp alternatywny nie jest równoznaczny z zapewnieniem dostępności.

Dostęp alternatywny polega w szczególności na:

- 1) zapewnieniu osobie ze szczególnymi potrzebami wsparcia innej osoby lub
- 2) zapewnieniu wsparcia technicznego osobie ze szczególnymi potrzebami, w tym z wykorzystaniem nowoczesnych technologii, lub
- 3) wprowadzeniu takiej organizacji podmiotu publicznego, która umożliwi realizację potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, w niezbędnym zakresie dla tych osób.

- **Minimalne wymagania dotyczące zapewnienia dostępności**

Zgodnie z art. 6 ust. 1) UZD, minimalne wymagania dotyczące zapewnienia dostępności architektonicznej dotyczą:

- a) zapewnienia wolnych od barier poziomych i pionowych przestrzeni komunikacyjnych budynku,
- b) instalacji urządzeń lub zastosowania środków technicznych i rozwiązań architektonicznych w budynku, umożliwiających dostęp do pomieszczeń z wyłączeniem pomieszczeń technicznych,
- c) zapewnienia informacji na temat rozkładu pomieszczeń w budynku, co najmniej w sposób wizualny i dotykowy lub głosowy,
- d) zapewnienia wstępu do budynku, osobie korzystającej z psa asystującego, o którym mowa w art. 2 pkt 11 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
- e) zapewnienia osobom ze szczególnymi potrzebami możliwości bezpiecznej ewakuacji lub uratowania w inny sposób.

Zgodnie z art. 6 ust. 2) UZD, minimalne wymagania dotyczące dostępności cyfrowej zostały określone w ustawie z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (UDC). Dostępność cyfrowa strony internetowej i aplikacji mobilnej polega na zapewnieniu ich funkcjonalności, kompatybilności, postrzegalności i zrozumiałości. Załącznik do UDC zawiera wytyczne dla dostępności treści

internetowych zgodnie ze standardem WCAG 2.1, które należy stosować dla stron internetowych i aplikacji mobilnych w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych.

Zgodnie z art. 2 ust. 5 UDC, zobowiązane do stosowania dostępności cyfrowej w całej swojej działalności są NGO prowadzące działalność w sferze zadań publicznych w zakresie:

- 1) ochrony i promocji zdrowia (w tym działalności leczniczej), lub
- 2) działalności na rzecz osób niepełnosprawnych, lub
- 3) działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym,

posiadające strony internetowe lub aplikacje mobilne, lub zarządzające elementami stron internetowych, lub aplikacji mobilnych zamieszczonymi w środowisku umożliwiającym zapewnienie dostępności cyfrowej treści. Jest to obligatoryjne, bez względu na to jaki zapis dotyczący zapewnienia dostępności cyfrowej, zostanie określona w umowie na realizację zadania publicznego.

Zgodnie z art. 6 ust. 3) UZD minimalne wymagania dotyczące zapewnienia dostępności informacyjno-komunikacyjnej dotyczą:

- a) obsługi z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się (o których mowa w art. 3 pkt 5 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się), lub przez wykorzystanie zdalnego dostępu online do usługi tłumacza przez strony internetowe i aplikacje,
- b) instalacji urządzeń lub innych środków technicznych do obsługi osób słabosłyszących, w szczególności pętli indukcyjnych, systemów FM lub urządzeń opartych o inne technologie, których celem jest wspomaganie słyszenia,
- c) zapewnienia na stronie internetowej danego podmiotu informacji o zakresie jego działalności - w postaci elektronicznego pliku zawierającego tekst odczytywalny maszynowo, nagrania treści w polskim języku migowym oraz informacji w tekście łatwym do czytania i zrozumienia (ETR),
- d) zapewnienie, na wniosek osoby ze szczególnymi potrzebami, komunikacji z podmiotem publicznym w formie określonej w tym wniosku.

Jeżeli organizacja chce uzyskać potwierdzenie, że jej działalność spełnia co najmniej minimalne wymagania określone w art. 6 UZD, to może poddać się dobrowolnemu procesowi certyfikacji dostępności zgodnie z rozporządzeniem Ministra Finansów Funduszy i Polityki Regionalnej z dnia 4 marca 2021 r. w sprawie szczegółowych wymogów jakie muszą spełniać podmioty dokonujące certyfikacji dostępności, wzoru wniosku o wydanie certyfikatu dostępności oraz wzoru certyfikatu dostępności. Rezultatem audytu będzie raport, który opíše stopień zapewnienia przez NGO dostępności -architektonicznej, cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej. Ponadto istotne znaczenie dla NGO będzie stanowić chwila refleksji oraz podjęcie odpowiednich zmian w celu eliminacji barier, zgodnie z rekomendacjami akredytowanych ekspertów zewnętrznych. W tym zakresie poddanie się certyfikacji, to inwestycja w przyszłość organizacji poprzez transfer wiedzy i doświadczeń przekazanych przez zewnętrznych audytorów. Pozytywne przejście kompleksowego procesu dostępności może też mieć wpływ na zwiększenie szansy na otrzymanie dotacji na realizację zadania ze środków publicznych.

3.3 Identyfikacja potrzeb i analiza danych zastanych (desk research)

- **Wymagania dotyczące zapewnienia dostępności w umowach na realizację zadania publicznego**

Podmioty publiczne mogą wymagać od NGO zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, w zakresie określonym w umowie na realizację zadania publicznego - niezależnie od trybu ubiegania się o środki publiczne. Wymagania dotyczące zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami powinny być każdorazowo dostosowane do rodzaju zadania realizowanego z udziałem środków publicznych. W tym zakresie umowy pomiędzy NGO a podmiotami publicznymi powinny zawierać katalog wymagań dotyczących zapewnienia dostępności usług i działań.

W praktyce powołanie się, w umowie na realizację zadania publicznego, wyłącznie na spełnienie minimalnych wymagań określonych w art. 6 UZD, może okazać się niewystarczające. Ponadto jeżeli umowa będzie zawierać ogólny zapis o zapewnieniu dostępności zgodnie z przepisami prawa - to zastosowanie mają wszystkie wymagania ustawowe adekwatnie do zakresu prowadzonych działań w zadaniu publicznym. Wobec tego zamiast ogólnego odniesienia się do zapisów art. 6 UZD, lepszym rozwiązaniem może okazać się szczegółowe określenie, które elementy dostępności należy obligatoryjnie zastosować przy realizacji zadania publicznego. Tego typu wymagania powinny być określona przez podmiot publiczny w ogłoszeniu i treści umowy na realizację zadania publicznego. Pozwoli to uniknąć sytuacji, że podmiot publiczny i NGO będą w odmienny sposób interpretować zapisy umowy dotyczące zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Zadania publiczne różnią się od siebie - stąd może zaistnieć potrzeba spełnienia dodatkowych indywidualnych wymagań związanych z zapewnieniem dostępności. W tym wypadku podmiot publiczny może wskazać dodatkowe wymagania, które wykraczają poza art. 6 UZD. Zwłaszcza może dotyczyć to konkursów na realizację wieloletnich stałych zadań dofinansowanych ze środków publicznych. Z drugiej strony NGO powinny też mieć możliwość samodzielnego zaproponowania, w jaki sposób zapewnią dostępność swoich w zadaniu? Zwłaszcza w sytuacji, gdy w momencie ogłaszania konkursu na realizację zadania publicznego, nie można jednoznacznie określić - w jaki sposób NGO powinny zapewnić realizację minimalnych wymagań określonych w art. 6 UZD?

Wpisanie konkretnych zapisów dotyczących zapewnienia dostępności do umowy na realizację zadania publicznego, powinno być poprzedzone szczegółową analizą dostępności uczestnictwa. W niektórych przypadkach będzie się to wiązało z koniecznością zapewnienia elastyczności zapisów umowy. Tak, aby w zależności od potrzeb uczestników umożliwić aneksowanie umów o dodatkowe doraźne rozwiązania (ad hoc) w zakresie zapewnienia dostępności.

- **Spełnienie obowiązków zapewnienia dostępności, które wynikają z warunków umowy o realizację zadania publicznego**

Wykonanie umowy na realizację zadania publicznego może być kontrolowane przez podmiot publiczny lub inne uprawnione organy. W tym zakresie zapewnienie dostępności może stanowić również element podlegający weryfikacji przy rozliczaniu rezultatów zadania publicznego (mimo, że przepisy UZD nie nakazują NGO w sprawozdaniu z realizacji zadania publicznego wskazywać - w jaki sposób wywiązały się z zapewnienia dostępności?).

Wcześniej w przepisach prawnych nie było określonych kar finansowych za brak zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami – teraz może wiązać się to z wszczęciem procedury skargowej oraz z sankcjami finansowymi. Zgodnie z art. 29 UZD, każdy (bez konieczności wykazania interesu prawnego lub faktycznego) ma prawo poinformować podmiot publiczny o braku dostępności architektonicznej lub informacyjno-komunikacyjnej. Jednak zgodnie z art. 30 ust 1. UZD, tylko osoba ze szczególnymi potrzebami lub jej przedstawiciel ustawowy (po wykazaniu interesu faktycznego) mają prawo wystąpić z wnioskiem o zapewnienie dostępności architektonicznej lub informacyjno-komunikacyjnej. Podobnie zgodnie z art. 18 ust. 1 UDC, każdy ma prawo wystąpić do podmiotu publicznego z żądaniem zapewnienia dostępności cyfrowej wskazanej strony internetowej, aplikacji mobilnej lub ich elementów.

Jednak procedury skargowe nie służą zaskarżeniu każdego możliwego braku dostępności, a jedynie tego - za który odpowiada podmiot publiczny zobowiązany ustawowo. W tym zakresie NGO jedynie w imieniu podmiotu publicznego realizuje część zadania publicznego. To na podmiocie publicznym leży obowiązek określenia w umowie - jakiej dostępności od NGO wymaga się w zakresie realizacji zadania? Stąd nie można złożyć skargi bezpośrednio na NGO realizujące zadanie na podstawie umowy zawartej z podmiotem publicznym. Wobec tego zarówno wnioski i żądania, jak i skargi za brak dostępności będą dotyczyć podmiotów publicznych, a nie NGO realizujących zadanie publiczne. W tym wypadku będzie prowadzona weryfikacja – czy podmiot publiczny odpowiednio zabezpieczył w umowie kwestie związane z zapewnieniem dostępności? Czy też niezapewnienie dostępności w zakresie realizacji zadania publicznego jest wynikiem niedotrzymania przez NGO warunków umowy.

W pierwszej kolejności będzie kontrolowane - czy organizacja stosuje się do zapisów umowy w zakresie zapewnienia dostępności? Z drugiej strony będzie sprawdzane - czy podmiot publiczny w warunkach umowy przewidział w wystarczającym stopniu zagwarantowanie zapewnienia dostępności w ramach zadania? Brak realizacji przez NGO zapisów umowy dotyczących dostępności może stanowić przesłankę do rozwiązania umowy i nałożenia kar umownych (jeśli zostały określone w umowie). Może to też wiązać się z koniecznością zwrotu części przyznanych środków finansowych. W celu uniknięcia wątpliwości obowiązki zapewnienia dostępności przez realizatora zadania publicznego powinny wynikać wprost z zapisów umowy.

Podmioty publiczne, przy wyborze realizatorów zadań publicznych, powinny zacząć doceniać NGO, które wdrażają w swojej działalności standardy dostępności. Wtedy organizacje, które nie stosują standardów będą miały większą motywację, aby to zrobić. Jednak przepisy UZD nie narzucają konieczności uwzględniania w konkursach na realizację zadania publicznego

dostępności - jako jednego z kryteriów oceny wniosku. Tym bardziej, że wśród ekspertów oceniających zadania często brakuje osób mających odpowiednie kompetencje w zakresie zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Tego typu założenia nie wynikają bezpośrednio z przepisów UZD – może to być wyłącznie decyzja podmiotu publicznego zgodna ze swobodą kształtowania umów. Jednak należy liczyć się z tym, że brak zapewnienia dostępności może spowodować odrzucenie pod względem formalnym oferty na realizację zadania publicznego. W innym przypadku NGO może otrzymać mniej punktów od ofert innych organizacji, które będą realizować zadanie w miejscach dostępnych (jeżeli wynika to z zapisów regulaminu konkursu). W tym zakresie decydujące będą stosowne zapisy umowy na realizację zadania publicznego.

- **Zapewnienie dostępności zgodnie z zapisami umowy może wpłynąć na zwiększenie kosztów realizacji zadania publicznego**

Zaplanowane w budżecie środki finansowe na realizację zadania publicznego (zgodnie z zapisami umowy), powinny uwzględniać koszty związane z obowiązkiem zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Ważne, aby NGO realizując zadania publiczne nie musiały angażować dodatkowych środków finansowych na ten cel. Jest to tym bardziej istotne, że duża część NGO nie ma stałych źródeł finansowania swojej bieżącej działalności. W tym zakresie podmioty publiczne planując wydatki przeznaczone na realizację zadań publicznych, powinny przewidzieć dodatkowe koszty związane z potrzebą realizacji zadań w sposób dostępny. Takie podejście pozwoli na dopasowanie wymagań określonych w art. 6 UZD do możliwości danej organizacji – z punktu widzenia nakładów finansowych. Ponadto będzie miało wpływ na bardziej efektywne wykorzystanie ograniczonych zasobów – lokalowych, kadrowych i czasowych.

3.4 Opis standardu dostępności w zakresie realizacji przez NGO umów z udziałem środków publicznych - w oparciu o model łańcucha dostępności

Zgodnie z modelem łańcucha dostępności wyróżniamy cztery etapy działania, które pozwolą osobom ze szczególnymi potrzebami uczestniczyć w dostępnym wydarzeniu:

Krok 1 – Informowanie o dostępności wydarzenia

- **Analiza potrzeb w zakresie zapewnienia dostępności wydarzenia**

Podpisanie umowy o realizację zadania publicznego powinno być poprzedzone analizą wymagań, w zakresie zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, które zostały określone przez podmiot publiczny dla realizatorów zadania (np. w regulaminie konkursu lub w zapytaniu ofertowym). Podmiot publiczny w umowie o realizację zadania

publicznego w szczególności będzie odnosić się do minimalnych wymagań, które zostały określone w art. 6 UZD. Przy czym warto zadbać o stosowną informację o doświadczeniu organizacji realizującej zadanie publiczne w zapewnianiu dostępności - nawet jeżeli do tej pory nie miała wśród odbiorców swoich działań osób ze szczególnymi potrzebami. Informacja o braku dostępności - także jest informacją o dostępności.

Kolejnym krokiem będzie rozpoznanie - jakie rozwiązania w zakresie zapewnienia dostępności pozwolą uczestniczyć w wydarzeniu osobom ze szczególnymi potrzebami? Analiza potrzeb w zakresie zapewnienia dostępności wydarzenia jest procesem, który pozwala na zidentyfikowanie potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami potencjalnie zainteresowanych uczestnictwem w zadaniu publicznym. Niedopuszczalna jest sytuacja, w której odmawia się uczestniczenia w wydarzeniu osobom ze szczególnymi potrzebami, ze względu na istniejące bariery: architektoniczne, cyfrowe lub informacyjno-komunikacyjne. Podobnie zakładanie, że na wydarzenie nie zgłoszą się osoby z niepełnosprawnościami - należy traktować jako przejaw dyskryminacji.

Przy określaniu sposobu zapewnienia dostępności wydarzenia należy wyjść od uniwersalnego projektowania, a następnie odnieść się do minimalnych wymagań określonych w art. 6 ustawy UZD. Jeśli nie można zastosować projektowania uniwersalnego na wcześniejszym etapie - można skorzystać z mechanizmu racjonalnych usprawnień. Przy czym w niektórych przypadkach będzie zachodzić konieczność zastosowania rozwiązań, które wykraczają poza minimalne wymagania określone w art. 6 UZD. Stąd NGO powinny elastycznie reagować na sytuację, w której potencjalni uczestnicy wydarzenia będą oczekiwać dodatkowego zindywidualizowanego wsparcia w zakresie zapewnienia dostępności.

Rozoznanie potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami jest kluczowym narzędziem zapewniającym włączenie potencjalnych odbiorców zadania w proces przygotowania wydarzenia – aby lepiej poznać i zrozumieć ich preferencje w zakresie zapewnienia dostępności. Ponadto rozpoznanie potrzeb potencjalnych uczestników wydarzenia może stanowić inspirację do wprowadzenia zmian w działalności organizacji w zakresie zapewnienia dostępności swoich usług.

Analiza potrzeb w zakresie zapewnienia dostępności wydarzenia	
Minimalny	Rekomendowany
Określić dotychczasowe doświadczenie organizacji w zakresie zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Zbadać, jakie rozwiązania w zakresie zapewnienia dostępności pozwolą uczestniczyć w wydarzeniu, jak największej liczbie osób ze szczególnymi potrzebami?	Przeprowadzić kompleksową analizę dotychczasowej działalności organizacji pod kątem zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (np. na podstawie samooceny lub wsparcia ekspertów zewnętrznych).
	Rozważyć dobrowolne poddanie się organizacji procesowi certyfikacji

	<p>dostępności zgodnie z rozporządzeniem Ministra Finansów Funduszy i Polityki Regionalnej z dnia 4 marca 2021 r. w sprawie szczegółowych wymogów jakie muszą spełniać podmioty dokonujące certyfikacji dostępności, wzoru wniosku o wydanie certyfikatu dostępności oraz wzoru certyfikatu dostępności (Dz. U. z 2021 r. poz. 412). Rezultatem audytu będzie raport opisujący stopień zapewnienia dostępności - architektonicznej, cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej.</p>
<p>Zamieścić na stronie internetowej w deklaracji dostępności informację o zapewnianiu przez organizację dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.</p>	<p>Zamieścić dodatkowe informacje o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami w ogólnodostępnej bazie NGO (np. na portalu www.spis.ngo.pl – stanowiącym najpopularniejsze źródło informacji o organizacjach działających w Polsce).</p>
<p>Przeprowadzić analizę wymagań w zakresie zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, które zostały określone przez podmiot publiczny dla realizatorów zadania. Określić, które minimalne wymagania określone w art. 6 UZD organizacja jest w stanie zapewnić, zgodnie z wymogami zadania publicznego.</p>	
<p>Skontaktować się z organizacjami zajmującymi się problemami osób z niepełnosprawnościami w celu uzyskania pomocy w zaplanowaniu dostępnego wydarzenia.</p>	<p>Skontaktować się instytucją zajmującą się obsługą techniczną wydarzeń, od której można np.: wypożyczyć sprzęt, wynająć tłumaczy PJM.</p>
<p>Zapewnić możliwość składania zapytań dotyczących dostępności przed- i podczas wydarzenia.</p>	<p>Uwzględnić różne aspekty dostępności wydarzenia, które mogą mieć wpływ na zwiększenie frekwencji osób ze szczególnymi potrzebami. Zapytać potencjalnych uczestników o preferencje dotyczące godziny rozpoczęcia i zakończenia wydarzenia. Dobrać dogodny czas realizacji wydarzenia dla różnych grup uczestników (np. dla osób czynnych zawodowo – po pracy, dla seniorów – w godzinach rannych lub popołudniowych).</p>

- **Zapewnienie dostępnych kanałów komunikacji z uczestnikami wydarzenia**

Kolejnym krokiem w łańcuchu dostępności jest zapewnienie dostępnych informacji dotyczących wydarzenia, takich jak: grupa docelowa, data, czas, miejsce, program itp. Należy zwrócić uwagę, aby były łatwo dostępne i czytelne takie treści jak: opis wydarzenia, dane kontaktowe do organizatora, formularze rejestracyjne, harmonogram. W tym zakresie zapewnienie dostępnych kanałów komunikacji z uczestnikami wydarzenia jest ważnym aspektem, który ma na celu umożliwienie osobom ze szczególnymi potrzebami na pełne uczestnictwo w wydarzeniu. Osoby ze szczególnymi potrzebami powinny mieć możliwość wnioskowania o każdą formę komunikacji z organizatorem wydarzenia, aby mogli zadawać pytania lub zgłaszać problemy. Zgodnie z art. 6 ust. 3) pkt d) UZD, osoby ze szczególnymi potrzebami mają prawo wybrać sposób, w jaki będą komunikować się.

Dostępne wydarzenie zaczyna się na długo przed wejściem do sali w miejscu wydarzenia. Zazwyczaj osoby ze szczególnymi potrzebami podejmują decyzję o udziale w wydarzeniu w oparciu o dostępne informacje. Jeżeli informacja o wydarzeniu będzie opracowana w sposób niedostępny, to osoby ze szczególnymi potrzebami mogą do niej nie dotrzeć. W tym zakresie warto rozpoznać preferowane sposoby kontaktowania się z uczestnikami zgłaszającymi specjalne potrzeby oraz jaka forma materiałów informacyjnych będzie dla nich najwygodniejsza? Należy też zadbać o przejrzystość i czytelność opracowywanych komunikatów.

Informacja o ograniczonej dostępności wydarzenia nie powinna dyskwalifikować NGO o ubieganie się o realizację zadania publicznego. W tej sytuacji istotne będą dodatkowe informacje – czy zaplanowano wydarzenie zamknięte wymagające wcześniejszego zgłoszenia (rejestracji), czy też wydarzenie otwarte dla wszystkich (bez potrzeby wcześniejszego zgłoszenia)? Warto również zbadać - czy w wyjątkowych sytuacjach zachodzą uzasadnione podstawy do skorzystania z dostępu alternatywnego (np. wymagającego wsparcia osoby trzeciej lub wsparcia technicznego)?

Zapewnienie dostępnych kanałów komunikacji z uczestnikami wydarzenia	
Minimalny	Rekomendowany
Informacje o dostępności miejsca i wydarzenia powinny być szeroko znane potencjalnym uczestnikom ze szczególnymi potrzebami. Należy poinformować ich, jakie są zapewnione dostępne kanały komunikacji z organizatorem wydarzenia?	
Zgodnie z zasadami projektowania uniwersalnego zastosować, co najmniej dwa kanały komunikacji z uczestnikami wydarzenia (np. oprócz telefonu kontaktowego, zapewnić możliwość przekazywania informacji za pomocą środków komunikacji elektronicznej).	Zastosować różne kanały komunikacji z uczestnikami wydarzenia, np.: <ul style="list-style-type: none"> • telefon, • poczta elektroniczna (e-mail), • rozmowy indywidualne „twarzą w twarz”,

	<ul style="list-style-type: none"> • media społecznościowe (np. Facebook, YouTube, Twitter, Instagram), • platforma internetowa (np. ZOOM, Google Meet, Microsoft Teams, ClickMeeting), • wiadomości tekstowe (np. SMS, MMS), • komunikator tekstowy (np. Chat), • tekst w alfabecie Braille'a, • tekst łatwy do czytania i rozumienia (ETR), • tłumaczenie na PJM (osobiście lub online), • nagrane tłumaczenie w PJM na nośniku elektronicznym.
Jeżeli na potrzeby realizacji zadania publicznego będzie wykorzystywana strona internetowa, to informacje o dostępności wydarzenia zamieścić w wersji dostępnej cyfrowo zgodnie ze standardem WCAG 2.2 poziom AA. Znalezienie ogłoszenia o wydarzeniu w Internecie ułatwi wyszukiwarka oraz system filtrowania według kryteriów np. rodzaj wydarzenia, wiek uczestników, rodzaj zapewnionego dostępu dla osób ze szczególnymi potrzebami.	Zamieścić dodatkowe informacje o dostępności wydarzenia na portalach internetowych i w mediach społecznościowych, z których korzystają potencjalni uczestnicy ze szczególnymi potrzebami.
Przygotować materiały informacyjne dotyczące wydarzenia, co najmniej w wersji elektronicznej (np. ogłoszenie, zaproszenie, program).	Poinformować o gotowości udostępnienia alternatywnych formatów (np. druk powiększony, tekst w alfabecie Braille'a).
	Najważniejsze informacje o wydarzeniu przesyłać w wersji tekstowej (unikać formy tekstowej - jako grafiki). Do wysyłanych zeskanowywanych materiałów dołączyć dokument w formacie pozwalającym na dostęp do warstwy tekstowej (np. DOCX, DOC, RTF, ODT lub w dostępnym formacie PDF). Ograniczyć eksponowanie animacji i dźwięku, jeśli nie są one istotne dla treści informacji. Opracować piktogramy, które mogą mieć zastosowanie w materiałach informacyjnych.
W działaniach informacyjnych nie stosować przekazu dyskryminującego lub utrwalającego stereotypy ze względu na niepełnosprawność lub inne przesłanki (np. płeć, rasę, wyznanie, wiek).	

• **Zapewnienie dostępności wydarzenia zamkniętego - wymagającego wcześniejszego zgłoszenia**

W przypadku wydarzenia zamkniętego wymagana jest wcześniejsza rejestracja odbiorców zadania publicznego. Proces rekrutacyjny jest dobrym momentem do zdiagnozowania indywidualnych potrzeb potencjalnych uczestników wydarzenia w zakresie zapewnienia

dostępności. W tym zakresie istotne jest dopasowanie rzeczywistych potrzeb potencjalnych uczestników wydarzenia do planowanych rozwiązań zapewniających dostępność. Stąd należy zamieścić w formularzu zgłoszeniowym zestandaryzowaną ankietę zawierającą pytania o specjalne potrzeby potencjalnych uczestników wydarzenia.

Zgłoszone potrzeby w zakresie zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami będą obligować organizatorów wydarzenia do spełnienia ich w możliwie największym stopniu. Jednak w praktyce może okazać się, że nie wszystkie osoby zgłaszające się na wydarzenie będą spełniać kryteria określone dla grupy docelowej zadania - ale każdemu wypada odpowiedzieć i wyjaśnić zasady uczestnictwa w wydarzeniu.

Przykład:

Nie ma obowiązku ustawowego zapewniania tłumacza Polskiego Języka Migowego (PJM) na potrzeby wydarzenia zamkniętego, jeżeli nikt nie zgłosi takiej potrzeby. Podmiot publiczny oceniając budżet oferty realizacji wydarzenia będzie analizował zasadność poniesienia kosztów na ten cel. Dlatego należy racjonalnie postępować w przypadku zamawiania tłumaczenia wydarzeń na PJM. W tym zakresie NGO nie muszą na stałe zatrudniać tłumacza PJM, ale powinny wiedzieć do kogo mogą się zwrócić w razie potrzeby (dla osób głuchych naturalnym językiem jest język migowy i tym językiem się komunikują, zaś język polski jest dla tej grupy językiem obcym). Innym rozwiązaniem jest zapewnienie w razie potrzeby tłumaczenia na PJM na odległość w czasie rzeczywistym za pośrednictwem aplikacji online.

Zapewnienie dostępności wydarzenia zamkniętego - wymagającego wcześniejszego zgłoszenia

Minimalny	Rekomendowany
<p>Umożliwić uczestnikom o specjalnych potrzebach możliwość wyboru preferowanego sposobu zarejestrowania się na wydarzenie, np.</p> <ul style="list-style-type: none"> • poprzez stronę Internetową (dostępny formularz), • poczta elektroniczna (e-mail), • SMS, • telefonicznie. 	
<p>W formularzu rejestracyjnym na stronie Internetowej zamieścić rubrykę w wersji elektronicznej (np. specjalne potrzeby), skierowaną do potencjalnych uczestników wydarzenia, która umożliwi zgłaszanie indywidualnych potrzeb w zakresie zapewnienia dostępności.</p>	<p>W formularzu rejestracyjnym na stronie Internetowej zamieścić ankietę w wersji elektronicznej, zawierającą zestaw szczegółowych pytań (zamkniętych i otwartych) dotyczących potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • preferowana forma kontaktu, • wsparcie asystenta osoby z niepełnosprawnościami,

	<ul style="list-style-type: none"> • wsparcie przewodnika osoby niewidomej, • wsparcie przewodnika-tłumacza osoby głuchoniewidomej, • tłumacz polskiego języka migowego (PJM), • system wspomagający słyszenie (pętla indukcyjna), • szczególne potrzeby żywieniowe (wyrażenie zgody na zabranie ze sobą własnego jedzenia, dla osób stosujących specjalne diety), • transport specjalistyczny dla osób z niepełnosprawnością narządu ruchu, • miejsce parkingowe dla osób z niepełnosprawnościami, • wstęp z psem asystującym, • materiały w z powiększoną czcionką, • materiały w tekście łatwym do czytania i zrozumienia (ETR), • druk wypukły w alfabecie Braille’a, • inne (jakie?) ...
	<p>W przypadku ankiety internetowej wskazana jest rezygnacja z mechanizmu weryfikacji CAPTCHA w wersji obrazkowej. Zamiast tego zastosować wersję numeryczną lub tekstową, czy też system weryfikacji poprzez e-mail.</p>
<p>W ogłoszeniu poinformować potencjalnych uczestników ze szczególnymi potrzebami o dostępności wydarzenia np. zapewnieniu tłumacza PJM, pętli indukcyjnej.</p>	<p>W przypadku zgłoszenia uczestników po wyznaczonym terminie należy w miarę możliwości zapewnić im dostępność zgodnie z potrzebami.</p>

- **Zapewnienie dostępności wydarzenia otwartego dla wszystkich - niewymagającego wcześniejszego zgłoszenia**

W przypadku wydarzenia ogólnodostępnego dla wszystkich, niewymagającego wcześniejszego zgłoszenia, należy przewidzieć - jakie specjalne potrzeby w zakresie dostępności mogą mieć potencjalni uczestnicy? Wydarzenia w ramach zadania publicznego należy realizować w przestrzeniach dostępnych architektonicznie dla osób ze szczególnymi potrzebami. Osoby te oczekują jak największej samodzielności i minimalizowania zależności od pomocy osób trzecich. Stąd muszą mieć możliwość swobodnego skorzystania z całej infrastruktury budynku oraz wszystkiego, co odbywa się wokół niego. Stąd należy zapewnić

możliwość dostępu do wszystkich pomieszczeń w budynku, które są istotne dla realizacji wydarzenia. Jeśli tak nie jest, to obiekt i otoczenie tracą charakter dostępnej przestrzeni publicznej.

W sytuacji, gdy miejsce realizacji wydarzenia jest wskazane w umowie przez podmiot publiczny – to na nim spoczywa obowiązek zapewnienia dostępności architektonicznej. Natomiast jeżeli NGO samodzielnie określa miejsce realizacji zadania publicznego, to musi zapewnić dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami (nawet jeżeli miejsce jest wynajmowane od podmiotu publicznego).

Zapewnienie dostępności architektonicznej zgodnie umową dotyczy przestrzeni w budynku, w którym jest realizowane wydarzenie. Zgodnie z art. 6 ust. 1) pkt a) i b) UZD, w budynku w którym realizowane jest zadanie publiczne należy zapewnić wolne od barier poziomych i pionowych przestrzeni komunikacyjnych. Ponadto należy zapewnić instalację urządzeń lub zastosowanie środków technicznych i rozwiązań architektonicznych umożliwiających dostęp do pomieszczeń (z wyłączeniem pomieszczeń technicznych).

Informacje o dostępności miejsca wydarzenia, powinny być szeroko znane potencjalnym odbiorcom wsparcia. W zaproszeniu na wydarzenie należy szczegółowo poinformować potencjalnych uczestników zadania publicznego o występujących barierach. Przekazanie jedynie informacji, że wydarzenia odbędzie się w miejscu dostępnym architektonicznie - może okazać się niewystarczające. Stąd należy dokładniej opisać przestrzeń i jej dostępność. Pozwoli to osobom ze szczególnymi potrzebami uniknąć rozczarowania, jeżeli zaproponowane rozwiązania w zakresie dostępności okażą się niezgodne z ich oczekiwaniami.

Przykład:

Barierami ograniczającymi dostępność w przestrzeniach komunikacyjnych w budynku i w drodze do budynku mogą być np.:

- brak toalety dostosowanej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami w pobliżu miejsca wydarzenia,
- brak windy, gdy wydarzenie jest realizowane na innej kondygnacji niż poziom wejścia do budynku,
- brak podjazdów dla osób z niepełnosprawnością ruchu poruszających się na wózkach,
- brak poręczy przy schodach lub poręcze tylko po jednej stronie,
- zbyt wąskie drzwi wejściowe lub drzwi do pomieszczeń,
- progi powyżej 2 cm,
- brak oznaczeń kontrastowych na powierzchni szklanych drzwi.

W praktyce zapewnienie dostępności może nie ograniczać się nie tylko wydarzenia realizowanego wewnątrz budynku. Podmiot publiczny może wymagać w umowie, aby wydarzenie plenerowe realizowane na zewnątrz budynku było również dostępne dla osób ze szczególnymi potrzebami (nie wynika, to jednak z UZD).

Zapewnienie dostępności wydarzenia otwartego dla wszystkich - niewymagającego wcześniejszego zgłoszenia	
Minimalny	Rekomendowany
Zaplanować, jakie specjalne potrzeby w zakresie dostępności mogą mieć potencjalni uczestnicy wydarzenia?	
Przeprowadzić wizję lokalną miejsca, w którym zaplanowano realizację wydarzenia otwartego.	Ustalić, czy wcześniej w obiekcie odbywały się podobne wydarzenia z udziałem osób o szczególnych potrzebach? Sprawdzić, czy obiekt przeszedł audyt dostępności architektonicznej?
Nawiązać współpracy z organizacjami działającymi na rzecz osób z niepełnosprawnościami, które mogą wskazać najlepsze rozwiązania w zakresie zapewnienia dostępności wydarzenia.	Skonsultować się z koordynatorami ds. dostępności powołanymi przez podmioty publiczne, którzy pozostają w bezpośrednim kontakcie z potencjalnymi odbiorcami zadania publicznego.
W ogłoszeniu poinformować potencjalnych uczestników ze szczególnymi potrzebami o występujących barierach w miejscu wydarzenia oraz o ewentualnych dodatkowych wymaganiach organizacyjnych (np. o konieczności przyjscia na wydarzenie z odpowiednim wyprzedzeniem, o wymaganych dokumentach przy wejściu).	

Krok 2 – Dostępny dojazd do miejsca wydarzenia

Kolejnym ogniwem łańcucha dostępności jest zapewnienie dostępności w dotarciu do miejsca, w którym odbywa się wydarzenie. Lokalizacja miejsca wydarzenia powinna zapewnić bezproblemowy dojazd osobom ze szczególnymi potrzebami środkami transportu publicznego lub samochodem prywatnym. Wydaje się to oczywiste, ale ten aspekt jest często pomijany w planowaniu dostępnego wydarzenia. Ważne jest przy tym, aby organizatorzy wydarzenia dokładnie zaplanowali i zapewnili dostępną komunikację do miejsca wydarzenia, tak aby osoby z niepełnosprawnościami mogły swobodnie uczestniczyć w wydarzeniu. Należy również zadbać o dostępność najbliższego otoczenia budynku, w tym uwzględnić odpowiednie miejsca parkingowe dla osób z niepełnosprawnościami. Ponadto warto przewidzieć ewentualną potrzebę zapewnienia transportu specjalistycznego (jako przykładu racjonalnego usprawnienia), jeżeli komunikacja publiczna będzie niewystarczająco dostosowana potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami.

Minimalny	Rekomendowany
Lokalizacja miejsca wydarzenia powinna być dobrze skomunikowana. Preferować miejsca w pobliżu przystanków komunikacji publicznej. Ponadto uwzględnić utrudnienia w dojściu od przystanku do budynku.	
Zapewnić odpowiednie oznakowanie drogi dojazdowej, włączając w to dostęp do parkingu i wejście do budynku. Oznakowania powinny być dostosowane do potrzeb różnych grup odbiorców, w tym osób z niepełnosprawnościami.	
Zapewnić miejsca parkingowe dla osób z niepełnosprawnościami w pobliżu wejścia do budynku.	<p>W przypadku osób z niepełnosprawnościami korzystającymi z pojazdu specjalistycznego przewidzieć, np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zapewnienie dodatkowej przestrzeni na parking, • platformę lub windę dla osób z niepełnosprawnością ruchową na wózku.
Poinformować uczestników wydarzenia o najbardziej dogodnym sposobie dotarcia na miejsce wydarzenia. Podać dokładny adres i wskazówki dojazdu, a także informacje o dostępnych opcjach transportu publicznego lub samochodem prywatnym.	<p>W zaproszeniu szczegółowo poinformować o różnych możliwościach dojazdu do miejsca wydarzenia, np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opis dogodnego połączenia środkami komunikacji publicznej lub dojazdu samochodem prywatnym, • mapka z zaznaczonymi przystankami komunikacji publicznej i postojami taksówek, • możliwość skorzystania z transportu specjalistycznego, • dostępność parkingu, w tym miejsca postojowe dla osób z niepełnosprawnościami.

Krok 3 – Udział w dostępnym wydarzeniu

- **Zapewnienie dostępnej informacji na temat miejsca wydarzenia oraz rozkładu pomieszczeń w budynku**

Odbiorcy zadania publicznego powinni na wejściu otrzymać informację o sposobie dotarcia na miejsce wydarzenia oraz o rozkładzie pomieszczeń w budynku. Zgodnie z art. 6 ust. 1) pkt c) UZD, w budynku, w którym realizowane jest zadanie publiczne powinna być zapewniona informacja na temat rozkładu pomieszczeń, co najmniej w sposób - wizualny i dotykowy lub głosowy.

Zapewnienie dostępnej informacji na temat miejsca wydarzenia oraz rozkładu pomieszczeń w budynku	
Minimalny	Rekomendowany
Zapewnić dostępną informację odbiorcom zadania publicznego o sposobie rejestracji oraz dotarcia na miejsce wydarzenia i rozkładzie pomieszczeń w budynku, w sposób - wizualny, dotykowy lub głosowy.	Na stanowiskach obsługi uczestników m.in.: <ul style="list-style-type: none"> • zapewnić alternatywne formy rejestracji dla osób słabowidzących, w tym zapewnić ramkę pozwalającą na bardziej precyzyjne wskazanie pola do podpisu (np. na liście obecności). • zadbać o odpowiednie oświetlenie, kontrasty i duże napisy, • zapewnić lupy dla osób słabowidzących.
Informacja wizualna - przy wejściu do budynku zapewnić, m.in.: <ul style="list-style-type: none"> • plan rozkładu pomieszczeń z oznaczeniem miejsca lokalizacji osoby czytającej („jesteś tutaj”), • tabliczki wskazujące kierunek drogi, • widoczne tabliczki informacyjne lub piktogramy przy wejściach do pomieszczeń (np. wskazujące miejsce, gdzie dostępny jest tłumacz PJM lub pętla indukcyjna). 	Zamieścić na stronie internetowej informację nagrą w dostępnej wersji elektronicznej, która będzie wskazywać drogę do miejsca wydarzenia oraz pokazywać rozkład pomieszczeń w budynku. Wskazać informacje o dostępnych rampach, windach, toaletach dla osób niepełnosprawnych oraz o miejscach parkingowych dla osób z niepełnosprawnościami.
Informacja wizualna - w przypadku wydarzenia plenerowego zapewnić dostęp do mapy terenu z oznaczeniem infrastruktury (np. w punkcie informacji).	
Informacja dotykowa - przy wejściu do budynku zapewnić instalację planu tyflograficznego, który będzie, m.in.:	Przy wejściu do budynku rozdać osobom z niepełnosprawnością narządu wzroku, m.in.:

<ul style="list-style-type: none"> • zawierać plan rozkładu pomieszczeń z oznaczeniem miejsca lokalizacji osoby czytającej („jesteś tutaj”), do którego powinna prowadzić ścieżka dotykowa, • odzwierciedlać przestrzeń poszczególnych kondygnacji w budynku oraz najistotniejsze jej elementy. 	<ul style="list-style-type: none"> • wypukłe tyflomapy w druku 3D z naniesioną lokalizacją miejsca realizacji wydarzenia (stacjonarne plany tyflograficzne są bowiem często zabrudzone lub zakurzone), • schematy drukowane w alfabecie Braille’a (można je wcześniej zabrać do domu i zapoznać się z nimi w dogodnych warunkach).
<p>Informacja dotykowa - zastosować oznaczenia dotykowe w alfabecie Braille’a przy wejściach do pomieszczeń oraz na poręczach schodów.</p>	
<p>Informacja dotykowa - w przypadku wydarzenia plenerowego rozdawać wypukłe plany z informacją o topografii terenu i lokalizacji miejsca, gdzie znajduje się punkt informacyjny lub można uzyskać pomoc asystenta.</p>	
<p>Informacja głosowa - przy wejściu do budynku zapewnić wsparcie obsługi udzielającej ustnej informacji o miejscu realizacji wydarzenia oraz rozkładzie pomieszczeń istotnych z punktu widzenia realizacji wydarzenia.</p>	<p>Zaproponować skorzystanie z możliwości m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • z wejścia na wydarzenie bez kolejki, • wsparcia asystenta, który pomoże dotrzeć osobie niewidomej na miejsce i będzie jej towarzyszyć w trakcie trwania wydarzenia, • wsparcia tłumacza-przewodnika ze znajomością PJM, dla osób z niepełnosprawnościami narządów wzroku i słuchu, w dotarciu na miejsce realizacji wydarzenia oraz w pełni korzystania z oferty.
<p>Informacja głosowa - w przypadku wydarzenia plenerowego lub dużych obiektów, udzielić pomocy uczestnikom, mającym trudności w znalezieniu miejsca. Zapewnić wsparcie odpowiednio oznakowanych asystentów udzielających ustnych informacji oraz pomagających dotrzeć do miejsca wydarzenia osobom ze szczególnymi potrzebami (np. w punkcie informacji).</p>	

- **Zapewnienie dostępności wydarzenia online**

Zgodnie z art. 3 ust. 2 pkt 1) UDC, wydarzenia multimedialne transmitowane na żywo, nie muszą być dostępne. Jednak podmiot publiczny może w umowie o realizację zadania publicznego zobowiązać NGO do zapewnienia dostępności transmisji z wydarzenia w czasie rzeczywistym (np. streaming bezpośrednio odbierany w mediach społecznościowych). W tym zakresie warto zapewnić tłumaczenie na PJM oraz opcję udostępnienia napisów, które ułatwią zrozumienie treści prezentowanych podczas wydarzenia.

Z kolei multimediami nadawanymi na żywo nie są transmisje zakończone i ponownie odtwarzane. Odtwarzacz multimedialny powinien spełniać wymagania dostępności cyfrowej zgodnie ze standardem WCAG 2.1 poziom AA.

Natomiast wydarzenia online (w odróżnieniu od transmisji na żywo) powinny wszystkim zainteresowanym pozwolić na czynny udział w wydarzeniu za pośrednictwem platformy internetowej (np. ZOOM, Google Meet, Microsoft Teams, ClickMeeting). Obecnie coraz częściej wydarzenia online przybierają formę hybrydową stanowiącą połączenie spotkania stacjonarnego (offline) i spotkania na odległość (online). Zazwyczaj wydarzenie transmitowane jest wówczas na żywo na wybraną platformę lub w mediach społecznościowych (np. Facebook, YouTube, Twitter, Instagram). Pozwala to na realizację dostępnych wydarzeń online (np. wideokonferencje, webinaria, konsultacje, koncerty, szkolenia, doradztwo). Warto też stosować hasztagi i oznaczenia, które pomogą uczestnikom śledzić wydarzenie i komunikować się z organizatorem.

Dostępność spotkań online, podobnie jak transmisja na żywo, nie jest uregulowana ustawowo. W tym zakresie obowiązujący standard dostępności cyfrowej WCAG 2.1 nie wymaga zapewniania np. tłumaczenie wydarzenia na PJM – podczas transmisji lub nagrań.

Zapewnienie dostępności wydarzenia online	
Minimalny	Rekomendowany
Wybrać platformę internetową, która jest intuicyjna w obsłudze oraz jest dostępna dla jak największej liczby użytkowników.	
Upewnić się, że platforma jest dostępna na różnych urządzeniach (komputerach, tabletach, smartfonach) oraz w różnych przeglądarkach internetowych.	Przed rozpoczęciem wydarzenia online przetestować platformę aby upewnić się, że działa poprawnie i jest dostępna dla wszystkich użytkowników ze szczególnymi potrzebami.
Jeżeli obsługa platformy internetowej jest w języku obcym, to przesłać odbiorcom wydarzenia online instrukcję korzystania w wersji przetłumaczonej na język polski.	Jeśli platforma nie obsługuje napisów na żywo w języku polskim, należy zapewnić alternatywny dostęp do napisów lub transkrypcji z wykorzystaniem oprogramowania zewnętrznego.

	Przed wydarzeniem online zorganizować krótkie szkolenie dla nowych użytkowników platformy internetowej ze szczególnymi potrzebami, którzy nie zapoznali się wcześniej z instrukcją obsługi.
Zapewnić dostępność transmisji wydarzenia na żywo poprzez streaming do Internetu, m.in.: <ul style="list-style-type: none"> • z napisami i transkrypcje na żywo dla osób słabosłyszących, w których główną rolę odgrywa słowo mówione, • z tłumaczeniem na PJM dla osób głuchych, • działający w różnych programach czytających dla osób niewidomych. 	
Zarejestrować wydarzenie i udostępnić nagranie po jego zakończeniu, aby zapewnić dostępność dla osób, które nie były w stanie wziąć w nim udziału w czasie rzeczywistym.	Nagrać wydarzenie na żywo na nośnik cyfrowy – materiał pozwala na powtórne przeanalizowanie przekazywanych treści. Jest to szczególnie istotne dla uczestników, np.: z problemami poznawczymi, trudnościami w robieniu notatek, czy w bieglym posługiwaniu się językiem polskim.
Zapewnić dostępność odtwarzacza/playera dla odtwarzanych materiałów multimedialnych. Odtwarzacz powinien spełniać wymagania dostępności cyfrowej zgodnie ze standardem WCAG 2.1 poziom AA.	
Zapewnienie dostępności nagrania wideo - dołączyć audiodeskrypcję.	
Zapewnienie dostępności nagrania audio i wideo – dołączyć m.in.: <ul style="list-style-type: none"> • napisy rozszerzone, • audiodeskrypcję rozszerzoną (jeżeli informacja wizualna jest istotna dla odbiorcy i ma znaczenie merytoryczne) 	
Zapewnienie dostępności nagrania bez dźwięku – dołączyć m.in.: <ul style="list-style-type: none"> • informację, że nagranie nie zawiera wypowiedzi osób, • dokument tekstowy z opisem scen i zdarzeń widocznych w nagraniu, • audiodeskrypcję. 	

<p>Zapewnienie dostępności nagrania audio – dołączyć m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tłumaczenie na PJM, • dokument tekstowy zawierający pełny zapis wypowiedzi oraz opis istotnych dźwięków. 	<p>Dołączyć napisy rozszerzone do treści audio z wydarzeń transmitowanych na żywo.</p>
<p>W relacji z wydarzenia online zamieścić na stronie internetowej m.in. właściwie opisany link do transmisji archiwalnej z transkrypcją i tłumaczeniem na PJM.</p>	

- **Zapewnienie dostępnej obsługi wydarzenia**

Oprócz zapewnienia dostępności miejsca realizacji wydarzenia w ramach zadania publicznego - tak samo kluczowe znaczenie ma zapewnienie dostępnej obsługi uczestników. Osoby ze szczególnymi potrzebami często potrzebują dodatkowej pomocy i wsparcia, aby móc w pełni uczestniczyć w wydarzeniu realizowanym w ramach zadania publicznego. Stąd personel obsługujący wydarzenie powinien być przygotowany do świadczenia w razie potrzeby pomocy osobom z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Ważne jest, żeby osoba ze szczególnymi potrzebami nie była pozostawiona sama sobie. Dostępność to proces, który stawia na różnorodność i niewykluczanie nikogo. Osoby z niepełnosprawnościami chcą być traktowane podmiotowo oraz mieć świadomość, że ktoś się nimi interesuje i próbuje uwzględnić ich potrzeby.

Podmiot publiczny może wymagać od organizatora wydarzenia zapewnienia osobom głuchym i słabosłyszącym dostępnej komunikacji. Wynika to z potrzeby zapewnienia minimalnych wymagań określonych w art. 6 ust. 3) pkt a) i b) UZD, które zakładają:

- zapewnienie obsługi, z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się (o których mowa w art. 3 pkt 5 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się), lub przez wykorzystanie zdalnego dostępu online do usługi tłumacza przez strony internetowe i aplikacje,
- instalację urządzeń lub innych środków technicznych do obsługi osób słabosłyszących, w szczególności pętli indukcyjnych, systemów FM lub urządzeń opartych o inne technologie, których celem jest wspomaganie słyszenia,

Jednak, nie zawsze i w każdym miejscu realizacji wydarzenia, należy zapewnić tłumacza na PJM oraz stosować rozwiązania techniczne ułatwiające słyszenie.

Przykład:

Podczas organizacji stacjonarnego zamkniętego wydarzenia, bez udostępniania w czasie rzeczywistym treści za pomocą technologii przesyłania strumieniowego – niepotrzebne może okazać się np. dodatkowe zatrudnienie tłumacza PJM. Dotyczy to przypadku, gdy na etapie rekrutacji uczestników wydarzenia nie zgłosiła się żadna osoba zgłaszająca zapotrzebowanie na zapewnienie takiej formy dostępności. Tym bardziej, że niepotrzebny udział tłumacza PJM w wydarzeniu może oznaczać jego nieobecność w miejscu - gdzie rzeczywiście będzie

potrzebny w tym samym czasie. Podobnie może okazać się niepotrzebne zapewnianie rozwiązań technicznych ułatwiających słyszenie, jeżeli miejsce realizacji wydarzenia będzie zapewniać komfort słyszenia (np. w pomieszczeniu nie odbywają się inne rozmowy).

Obecnie na potrzeby osób z niepełnosprawnościami narządu ruchu stosuje się przenośne rampy, podnośniki lub schodołazy. Jednak urządzenia te są często nieakceptowane przez osoby poruszające się na wózkach. Tym bardziej, że skorzystanie z tych urządzeń wymaga udziału innych osób. To z kolei oznacza dostęp alternatywny, który nie gwarantuje równego dostępu do wydarzenia.

Zapewnienie dostępnej obsługi wydarzenia	
Minimalny	Rekomendowany
Zapewnić personel obsługujący wydarzenie, który będzie w stanie odpowiedzieć na pytania i rozwiązywać problemy związane z dostępnością wydarzenia.	Przekazać personelowi obsługującemu wydarzenie instrukcję zawierającą najważniejsze informacje dotyczące obsługi osób ze szczególnymi potrzebami.
Do korzystania z asystenta zapewnionego przez organizatora upoważniona jest osoba, której udział w wydarzeniu bez wsparcia nie jest możliwy.	Dostosować zakresy usług asystentów osobistych do potrzeb zgłoszonych organizatorowi wydarzenia.
Przeszkolić asystentów osób z niepełnosprawnościami (zapewnionych przez organizatora wydarzenia) z zakresu zasad komunikacji i stosowania savoir-vivre wobec osób z niepełnosprawnościami.	
Jeśli organizatorzy wydarzenia nie mogą zapewnić asystentów osób z niepełnosprawnościami, to podać tę informację do wiadomości oraz umożliwić wejście uczestnikom z własnym asystentem.	
Stosować savoir-vivre wobec osób z niepełnosprawnościami uczestniczącymi w wydarzeniu m.in.: <ul style="list-style-type: none"> • przed udzieleniem pomocy, należy zapytać - czy i jak można pomóc?, • zwracać się bezpośrednio do odbiorcy, • szanować przestrzeń osobistą. 	Dostosować realizację wydarzenia do specyficznych potrzeb osób z niepełnosprawnościami, np.: <ul style="list-style-type: none"> • przedłużyć czas trwania wydarzenia, • zapewnić odpowiednią przestrzeń, • robić częstsze lub dłuższe przerwy, • zapewnić izolowany pokój, gdzie można odpocząć lub wyciszyć się.
Zaplanować usługę tłumacza PJM lub usługę wideo-tłumacza online dla osób głuchych.	Zapewnić dwóch tłumaczy PJM przy tłumaczeniach trwających ponad godzinę.

Oznaczyć miejsce odpowiednim piktogramem.	Przed wydarzeniem uzgodnić z tłumaczem PJM kwestie techniczne oraz poinformować go o uczestnikach i poruszanych tematach.
Zastosować system wzmacniania dźwięku, w miejscu realizacji wydarzenia oraz w punkcie obsługi uczestnika, dla osób słabosłyszących (np. pętlę indukcyjną, system FM, Bluetooth lub urządzenia oparte o inne technologie). Oznaczyć miejsce odpowiednim piktogramem.	Przez zakupem lub wypożyczeniem sprzętu warto się zorientować - jaki system będzie najbardziej odpowiedni dla osób słabosłyszących? Przed wydarzeniem przetestować działanie zainstalowanego system wzmacniania dźwięku.
Dla słabosłyszących i głuchych zastosować symultaniczny przekaz tekstowy polegający na wyświetleniu w formie tekstu na ekranach przebiegu wydarzenia.	
	Zadbać o wyposażenie stanowisk komputerowych w sprzęt specjalistyczny, ułatwiający korzystanie z nich osobom z niepełnosprawnościami (np. ekrany powiększające, programy czytające).
Jeśli wśród osób prowadzących wydarzenie przewidziano osoby ze szczególnymi potrzebami, to należy ustalić jakie mają specjalne potrzeby (np. dostępny podjazd na scenę, program czytający treści prezentacji, wsparcie asystenta lub tłumacza PJM, miejsce dla psa asystującego)?	
Zapewnić dostępność materiałów dla uczestników wydarzenia, co najmniej w wersji elektronicznej.	Ustalić najwygodniejszą formę dostępności materiałów dla uczestników wydarzenia, np.: <ul style="list-style-type: none"> • wersja elektroniczna w postaci dostępnego pliku, • nagrane tłumaczenia na PJM na nośniku cyfrowym, • tekst łatwy do czytania i zrozumienia (ETR), • wersja w druku z powiększoną czcionką, czcionka bezszeryfowa (np. Arial, Calibri, Tahoma), • druk wypukły w alfabecie Braille'a, • materiały w innych wersjach alternatywnych (np. druk 3D, audio, rysunki, symbole).

<p>Zapewnić podczas wydarzenia dostępność prezentacji multimedialnych, np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nadać unikalne tytuły dla każdego ze slajdów, • ograniczyć ilość tekstu na pojedynczym slajdzie (do 4-6 wierszy), • używać krótkich zdań, • stosować powiększoną czcionkę bezszeryfową (co najmniej 18-20 punktów), • zapewnić odpowiedni kontrast treści do tła. 	
	<p>Przed wydarzeniem przekazać materiały uczestnikom ze szczególnymi potrzebami - aby mogli wcześniej się z nimi zapoznać.</p>

- **Zapewnienie osobie korzystającej z psa asystującego wstępu do budynku, w którym realizowane jest wydarzenie**

Zapewnienie osobie korzystającej z psa asystującego wstępu do budynku, w którym realizowane jest wydarzenie, jest ważnym elementem zapewnienia dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami. Zgodnie z art. 6 ust. 1) pkt d) UZD, osoby korzystające z psa asystującego mają zapewniony wstęp do budynku. Odpowiednio wyszkolone psy asystujące pomagają w wykonywaniu codziennych czynności osobom niewidomym, słabowidzącym lub niepełnosprawnym ruchowo. Ważne jest, aby personel obsługujący wydarzenie, w strefie wejścia do budynku, był odpowiednio przeszkolony. Ponadto należy zapewnić komfortowe warunki osobie korzystającej z psa asystującego oraz odpowiednie udogodnienia dla psa.

Zapewnienie osobie korzystającej z psa asystującego wstępu do budynku, w którym realizowane jest wydarzenie	
Minimalny	Rekomendowany
<p>Zapewnić możliwość wejścia do budynku osobie z psem asystującym oraz pełnego uczestniczenia w wydarzeniu.</p>	
<p>Zapewnić przyjazną obsługę personelu, który będzie informować i pomagać osobie z psem asystującym przy wejściu i poruszaniu się po budynku.</p>	<p>Przeszkolić personel obsługujący wydarzenie, w zakresie zachowywania się wobec osoby z psem asystującym (np. pies asystujący może chodzić bez smyczy i nie musi nosić kagańca).</p>
<p>Zapewnić odpowiednie udogodnienia osobie z psem asystującym, np.:</p>	

<ul style="list-style-type: none"> • brak przeszkód na drodze do wejścia do budynku, takich jak schody i wysokie progi, • wskazać najbardziej sprzyjające dla niej miejsce podczas wydarzenia, • przygotować miejsce dla psa obok jego właściciela, • zadbać o odpowiednie udogodnienia dla psa (np. zapewnić miskę z wodą). 	
--	--

- **Zapewnienie osobom ze szczególnymi potrzebami możliwości bezpiecznej ewakuacji**

Jednym z ważnych elementów realizacji wydarzenia jest zapewnienie osobom ze szczególnymi potrzebami możliwości bezpiecznej ewakuacji z miejsca wydarzenia. Zgodnie z art. 6 ust. 1) pkt e) UZD, powinna być zapewniona osobom ze szczególnymi potrzebami możliwość bezpiecznej ewakuacji lub uratowania w inny sposób. Wymaga to od organizatorów wydarzenia wykazania się odpowiedzialnością, troską o bezpieczeństwo uczestników i zapewnienia, że wszyscy będą mogli bezpiecznie opuścić miejsce wydarzenia w sytuacji zagrożenia. Zazwyczaj budynki mają opracowane plany ewakuacji z miejsca zagrożenia oraz przepisy przeciwpożarowe.

Zapewnienie osobom ze szczególnymi potrzebami możliwości bezpiecznej ewakuacji	
Minimalny	Rekomendowany
Zapoznać się z planem ewakuacji z budynku w razie wystąpienia zagrożenia (jeżeli istnieje). W innym wypadku opracować plan bezpiecznej ewakuacji z miejsca wydarzenia w sytuacji zagrożenia. Plan powinien zawierać szczegółowe informacje dotyczące dróg ewakuacyjnych, miejsc zbiórki, punktów pomocy medycznej i innych udogodnień dla osób z niepełnosprawnościami.	Upewnić się, że wszystkie drogi ewakuacyjne są odpowiednio oznaczone i dostępne dla osób ze szczególnymi potrzebami. Zlokalizować punkty ewakuacyjne w budynku, do których w razie zagrożenia będą mogły być kierowane osoby z niepełnosprawnościami.
Przeszkolić personel obsługujący wydarzenie w zakresie postępowania na wypadek potrzeby ewakuacji osób ze szczególnymi potrzebami z miejsca zagrożenia.	Wyznaczyć asystentów osób z niepełnosprawnościami, którzy w razie potrzeby będą pomagać podczas ewakuacji z miejsca zagrożenia.
	Zapewnić dostęp do urządzeń wspomagających ewakuację osób z

	niepełnosprawnościami, np. poduszki ewakuacyjne, nosze, czy wózki.
	Opublikować na stronie internetowej plan ewakuacji uczestników wydarzenia z budynku (link dołączyć do zaproszenia na wydarzenie).
Na początku wydarzenia poinstruować uczestników o procedurze bezpiecznej ewakuacji osób ze szczególnymi potrzebami z budynku.	Pokazać uczestnikom wydarzenia miejsca w budynku, w których znajdują się drogi ewakuacyjne.

- **Uzyskanie informacji zwrotnej na temat dostępności wydarzenia**

Wydarzenie realizowane w oparciu o model łańcucha dostępności, powinno być na każdym etapie monitorowane pod względem zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Uczestnicy wydarzenia powinni mieć możliwość anonimowego wyrażania swojej opinii na temat dostępności wydarzenia, w którym brali udział. W tym zakresie należy pod koniec wydarzenia przeprowadzić ewaluację EX-POST zadowolenia uczestników z zastosowanych rozwiązań w zakresie zapewnienia dostępności. Zebrane informacje zwrotne od uczestników będą mogły być poddane bieżącej analizie, a następnie wykorzystane w trakcie planowania podobnych wydarzeń w przyszłości.

Uzyskanie informacji zwrotnej na temat dostępności wydarzenia	
Minimalny	Rekomendowany
Zadbać o to, aby uczestnicy mieli łatwy dostęp do różnych kanałów komunikacji z organizatorem wydarzenia, za pośrednictwem których będą mogli na bieżąco przekazywać swoje uwagi dotyczące dostępności.	Utworzyć zespół ds. monitoringu, który będzie m.in.: <ul style="list-style-type: none"> • monitorować dostępność wydarzenia, • reagować na zgłaszane przez uczestników bieżące problemy związane z zapewnieniem dostępności, • analizować informacje zwrotne, od uczestników ze szczególnymi potrzebami, na temat dostępności wydarzenia, • rekomendować rozwiązania, które poprawią dostępność wydarzenia.
Na zakończenie wydarzenia przygotować i przesłać uczestnikom ankietę ewaluacyjną EX-POST.	Na zakończenie przeprowadzić, z reprezentatywną grupą uczestników, badania na temat dostępności wydarzenia w formie - zogniskowanych wywiadów

	grupowych (FGI) lub wywiadów pogłębianych (IDI).
Ankieta powinna zawierać pytania otwarte i zamknięte, dotyczące różnych aspektów dostępności wydarzenia, np.:	
<ul style="list-style-type: none"> • dostępność miejsca, • jakość obsługi wydarzenia pod względem zapewnienia dostępności, • udogodnienia dla osób ze szczególnymi potrzebami, • dostępność kanałów komunikacji. 	
Ustalić najwygodniejszą formę dostępności ankiety ewaluacyjnej EX-POST dla uczestników wydarzenia, np.:	
<ul style="list-style-type: none"> • wersja w druku z powiększoną czcionką, • czcionka bezszeryfowa (np. Arial, Calibri, Tahoma), • tekst łatwy do czytania i zrozumienia (ETR), • tłumaczenie ankiety przez asystenta osobistego. 	

Krok 4 – Dostępny powrót z miejsca wydarzenia

Dostępny powrót uczestników do domu - to najczęściej pomijane przez organizatorów ogniwo w całym łańcuchu dostępności wydarzenia. Zaniedbanie tego elementu może niekorzystnie wpłynąć na końcowy odbiór uczestnictwa w całym zadaniu publicznym. Ostatni etap dotyczy zapewnienia bezproblemowego powrotu z wydarzenia osobom ze szczególnymi potrzebami. Podobnie jak przy dotarciu na miejsce wydarzenia, osoby z niepełnosprawnościami mogą potrzebować wsparcia lub asysty, aby powrócić do domu. To nie tylko kwestia wygody i komfortu. Niewłaściwie zaplanowany transport powrotny może prowadzić do niebezpiecznych sytuacji na drodze, co z kolei stanowi ryzyko dla bezpieczeństwa uczestników. Dlatego ważne jest, aby organizatorzy wydarzeń uwzględnili ten element i zapewnili odpowiednią logistykę powrotu uczestnikom ze szczególnymi potrzebami.

Minimalny	Rekomendowany
Zbadać dostępność transportu publicznego w najbliższej okolicy miejsca wydarzenia, który zapewni bezproblemowy i bezpieczny	Dostosować czas zakończenia wydarzenia do potrzeb uczestników ze szczególnymi potrzebami, którzy mogą mieć problem z transportem powrotnym (np. w porze

powrót do domu osobom ze szczególnymi potrzebami.	wieczornej). W przypadku wydarzeń odbywających się w odległych miejscach na uboczu, uwzględnić dodatkowy czas potrzebny na powrót do miejsca zamieszkania.
Poinformować uczestników o dostępnych opcjach powrotu z wydarzenia transportem publicznym lub prywatnym.	W zaproszeniu szczegółowo poinformować uczestników o różnych możliwościach powrotu z miejsca wydarzenia, np.: <ul style="list-style-type: none">• opis dogodnego połączenia środkami komunikacji publicznej,• mapka z zaznaczonymi przystankami komunikacji publicznej i postojami taksówek,• możliwość skorzystania z transportu specjalistycznego.
Zapewnić odpowiednie wsparcie dla osób ze szczególnymi potrzebami w drodze powrotnej z miejsca wydarzenia.	Zapewnić wystarczający personel obsługujący wydarzenie, który będzie nadzorował i pomagał uczestnikom w drodze powrotnej (np. asystenci pomagający w dotarciu do pojazdu, najbliższego przystanku transportu publicznego lub w wezwaniu taksówki).